

- plnění, které vyplývá ze zákona či z právního vztahu (platby za dodané zboží, pokuty, náhrady škody apod.)
- určení, zda existuje právní vztah nebo právo (určovací žaloba, např. zda byla smlouva platně uzavřena)

Zásady občanského soudního řízení

K základním zásadám občanského soudního řízení patří:

- zásada dispoziční – soud rozhoduje o návrhu tak, jak jej žalobce uplatnil
- důkazní povinnost mají účastníci – navrhuji důkazy k prokázání svých tvrzení, soud je provádí (výslechy svědků, listiny, znalecké posudky atd.)
- každý účastník má možnost vyjádřit se při ústním jednání k tvrzení druhého účastníka i ke všem důkazům
- náklady řízení nesou účastníci, za návrh na zahájení řízení se platí soudní poplatky

Soud rozhoduje ve věci samé rozsudkem, případně usnesením.

Proti rozhodnutí soudu je možné uplatnit opravné prostředky:

- řádné (odvolání) – dokud rozhodnutí nenabylo právní moci
- mimořádné (obnova řízení, dovolání) – po nabytí právní moci

Rodinné právo

RODINNÉ PRÁVO upravuje vznik a zánik manželství, vztahy mezi manželi, rodiči, dětmi a dalšími příbuznými a právní vztahy při náhradní výchově dětí.

Rodina je nejstarší lidskou institucí vůbec, po staletí plní potřebu lidí ochránit potomky, učit je a vychovávat a zajistit co nejpříznivější podmínky pro jejich všestranný vývoj.

Právo upravuje jen jádro rodiny, tvořené společenstvím ženy, muže a děti, obvykle žijících ve společné domácnosti. Taková forma rodinného soužití je základní sociální společenskou jednotkou, jejíž členové si navzájem poskytují morální a materiální pomoc a starají se jeden o druhého.

Rodina v širším smyslu zahrnuje všechny pokrevní příbuzné (např. děti sourozenců, sourozence rodičů) a jejich rodiny (švagrové apod.). Tyto vztahy však nemají v právu praktický význam.

Manželství

MANŽELSTVÍ je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, jehož hlavním účelem je založení rodiny a řádná výchova dětí.

Manželství se uzavírá svobodným souhlasným prohlášením muže a ženy, že spolu vstupují do manželství. Toto prohlášení se musí učinit veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků. Každé uzavřené manželství se zapisuje do matriky.

Poznámky:

Odvolací řízení je druhým stupněm řízení.

Dovolání lze uplatnit jen výjimečně, za zákonem daných okolností. O obnovu řízení účastník usiluje v případech, kdy se objevily nové skutečnosti nebo důkazy.

Základní ochrana rodiny a rodičovství je zakotvena v Ústavě. Základní právní normy rodinného práva obsahuje Zákon o rodině.

Rodina může být i neúplná (vzniká např. úmrtím člena, rozvodem, bezdětnými manželi apod.). Rodinný vztah trvá i tehdy, má-li některý člen rodiny dočasný pobyt mimo společnou domácnost.

Místo pojmu příbuzenství právo definuje osobu blízkou, kterou je potomek/přímý předek, sourozenec a manžel. Osoby blízké jsou i příbuzní, kteří by újmu blízké osoby pocítovali jako újmu vlastní.

Vznik manželství

Zákonem povolené jsou dvě formy uzavírání sňatku:

- občanský sňatek – prohlášením před státním orgánem (starostou či primátorem nebo pověřeným členem zastupitelstva obce/města)
- církevní sňatek – před orgánem státem registrované církve

Podmínky uzavření manželství:

- snoubenci si vyberou, zda budou užívat společné příjmení jednoho z nich, svá dohodnutá příjmení či příjmení obě; prohlásí, které bude příjmením společných dětí
- musí předem poznat své charakterové vlastnosti a svůj zdravotní stav a prohlásit, že jim nejsou známy okolnosti vylučující manželství (např. existence jiného manželského svazku jednoho z nich nebo přímý příbuzenský vztah mezi nimi)
- musí být starší 18 let, aby byla zaručena jejich fyzická i morální vyspělost; výjimečně může soud povolit uzavřít manželství i nezletilému staršímu než 16 let
- uzavřít manželství mohou jen osoby opačného pohlaví; právní vztah mezi homosexuály, tzv. registrované partnerství, není v ČR právně zakotven

Muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti, které Zákon o rodině specifikuje. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. Společně rozhodují o záležitostech rodiny a podle svých schopností, možností a majetkové situace se starají o uspokojování potřeb rodiny.

Pokud spolu muž a žena žijí ve společné domácnosti, avšak bez uzavřeného manželství, označují se *druh – družka*. Jejich vztah není právně upraven, což může být problematické např. v případě smrti jednoho z nich a otázkách dědictví.

Zánik manželství

Ačkoli je manželství uzavíráno s dobrou vírou, že půjde o svazek harmonický a trvalý, zákon pamatuje i na jeho případný zánik a zrušení:

- zaniká *smrtí* jednoho z manželů, případně prohlášením manžela za mrtvého
- jedinou cestou, jak zrušit manželství za života manželů, je *rozvod*. Rozvést manželství může pouze soud, pokud je tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. Při rozvodu soud přihlíží zvláště k zájmům nezletilých dětí. Je třeba stanovit, kterému rodiči bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z nich přispívat na jeho výživu. Dohodnou-li se sami rodiče, soud musí jejich dohodu schválit.

Práva a povinnosti účastníků rodinněprávních vztahů

Zákon o rodině stanoví práva a povinnosti rodičů a jejich dětí.

Členové rodiny mají především *vyživovací povinnost*, která spočívá v poskytování finančních a jiných prostředků tomu, kdo se sám není schopen o svou výživu postarat. Jde především o vyživovací povinnost rodičů vůči dětem, dokud se neživí samy (tedy i k dětem zletilým, ale např. nezaměstnaným). Děti mají vyživovací povinnost vůči rodičům, pokud ji nedokáže zabezpečit manžel rodiče. Vyživovací povinnost existuje i mezi manželi navzájem. Pokud osoba tuto svou povinnost neplní, může ji nařídit soud.

Poznámky:

Občanský sňatek se zpravidla uzavírá na slavnostním místě určeném úřadem. Za poplatek lze obřad konat na kterémkoli vhodném místě. V případě, že je ohrožen život snoubence, může se manželství uzavřít kdekoli a bez potřebných dokladů.

Uzavřít manželství mezi sebou nemohou rodiče a děti (včetně osvojených) ani sourozenci; bratrance a sestřence ho mohou uzavřít při občanském sňatku.

Manželé se mohou zastupovat v běžných záležitostech.

rodina (viz str. 122)

Je-li to v zájmu dítěte, soud může svěřit dítě i do společné, případně střídavé výchovy obou rodičů.

Řešením majetkových otázek po rozvodu manželství se zabývá občanský zákoník.

Nemohou-li na výživu přispívat rodiče a děti, přechází tato povinnost na předky, potomky nebo další příbuzné.

Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům.

Rodičovská zodpovědnost dále zahrnuje:

- péči o zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj nezletilého dítěte
- zastupování nezletilého dítěte v právních úkonech
- řádnou správu jeho jmění

Narozením dítěte vzniká jeho příbuzenský vztah k rodičům, kteří mají rozhodující úlohu ve výchově dětí. Jsou povinni chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a dohlížet nad ním. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků, ale tak, aby neohrozili jeho zdraví či důstojnost.

Při pochybnostech o otcovství se postupuje následovně:

- jestliže se narodí dítě provdané ženě do třetího dne od zániku manželství, je za otce považován manžel
- souhlasným prohlášením obou rodičů
- rozhodnutím soudu

Dítě žijící ve společné domácnosti s rodiči je povinno podle svých schopností jim pomáhat, ctít je a respektovat a přispívat na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem.

Starší dítě má právo svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů, která se podstatně týkají jeho osoby.

Pokud rodiče neplní své povinnosti a řádná výchova dítěte je ohrožena, může orgán sociálně-právní ochrany dětí či soud učinit opatření, aby stav napravil:

- napomene dítě, jeho rodiče a osoby, které řádnou výchovu narušují
- stanoví nad dítětem dohled a uloží dítěti omezení (např. zakáže návštěvu nevhodných podniků a zábav)
- svěří dítě do výchovy jiné osoby (přednostně příbuznému, např. prarodičům)

Náhradní péče o dítě

Zákonnými zástupci dítěte jsou jeho rodiče, kteří nesou zodpovědnost za jeho výchovu a hmotné zabezpečení. Výchova dítěte v dobře fungující rodině je nepochybně nejlepší způsob, jak zaručit zdravý vývoj dítěte po stránce fyzické, duševní a citové i sociální. Někdy však dojde k případům, kdy se o dítě rodič postarat nemůže, ať zaviněně či nikoli. Pak péči organizuje stát, protože výchova dětí je také důležitým státním zájmem. Rodinné právo definuje několik způsobů, jak se o dítě postarat.

- **Opatrovnictví** je vymezeno soudem v případě střetu zájmů rodičů a dětí, sourozenců, ohrožení majetkových zájmů dítěte nebo z jiných důvodů. Opatrovník má práva a povinnosti pouze v záležitostech, které vymezí soud podle účelu, pro který byl ustanoven.
- **Pěstounská péče** znamená, že je dítě svěřeno do péče fyzické osoby (pěstouna), která dostává od státu příspěvek na úhradu potřeb dítěte a odměnu za práci pěstouna. Pěstoun je oprávněn rozhodovat o běžných záležitostech dítěte. Pěstounská péče trvá jen do dovršení zletilosti dítěte. Dítě nepřebírá příjmení pěstouna ani se nemění právní vztahy s pokrevními rodiči.
- **Poručenství** stanoví soud, pokud rodiče dítěte zemřeli nebo byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti. Poručník dítěte vychovává, zastupuje a spravuje jeho majetek místo jeho rodičů. Poručníkem se stává většinou někdo z příbuzných nebo osoba blízká dítěti a rodině. Poručník nemá vyživovací povinnost k dítěti.

Poznámky:

Nemanželské dítě má ke svým rodičům stejná příbuzenská práva a povinnosti jako manželské.

Rodiče mají být osobním životem a chováním příkladem svým dětem.

Při rozporu mezi rodiči a dítětem soud ustaví dítěti opatrovníka, který dohlíží nad záležitostmi dítěte.

O svěření dítěte do náhradní rodinné péče rozhoduje zásadně soud.

Opatrovníkem může být i orgán sociálně právní ochrany dětí.

Osvojit lze dítě starší jednoho roku. S osvojením musí souhlasit pokrevní rodiče. Souhlas není nutný, pokud dva měsíce po narození dítěte nebo šest měsíců kdykoli v jeho životě soustavně neprojevovali zájem o výchovu a péči o dítě (nezivili jej ani nenavštěvovali). Mezi podmínky adopce patří také nezletilost osvojenec, dobrý zdravotní stav osvojitelů a přiměřený věkový rozdíl mezi osvojiteli a osvojenecem.

- **Osvojení (adopce)** je právně vytvořené rodinné pouto. Mezi osvojitelem a osvojencem vzniká stejný poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, a zanikají příbuzenské vztahy v původní rodině. Totéž platí i o ostatních příbuzenských vztazích. Osvojitelé mají rodičovskou zodpovědnost při výchově dětí. Osvojenec přebírá příjmení svých osvojitelů.
- **Ústavní výchova** je užita v případě, že je výchova dítěte vážně ohrožena nebo narušena a není možné nalézt jiná výchovná opatření. Musí být nařízena soudem a trvá do zletilosti dítěte.

Pracovní právo

PRACOVNÍ PRÁVO upravuje vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, podmínky vzniku, trvání a zániku pracovního poměru; zakotveno v Zákoníku práce.

Práce vykonávaná po stanovenou týdenní pracovní dobu se nazývá **hlavní pracovní poměr**. Práce vykonávané po kratší dobu jsou **vedlejší pracovní poměrem**, u téhož zaměstnavatele jde o vedlejší činnost (bývá uzavřen buď formou dohody o pracovní činnosti, nebo dohody o provedení práce).

Pracovní poměr

PRACOVNÍ POMĚR je právní vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, kdy je zaměstnanec povinen vykonávat osobně práci v souladu s pokyny zaměstnavatele a právními předpisy.

Pracovněprávní vztah má tedy dva účastníky:

- **zaměstnavatel** – fyzická nebo právnická osoba (firma, společnost), která zaměstnává fyzické osoby
- **zaměstnanec** – fyzická osoba, která vykonává práci

Vznik a změna pracovního poměru

Pracovní poměr vzniká mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem uzavřením pracovní smlouvy. Předtím musí být zaměstnanec seznámen se všemi právy a povinnostmi, které z ní vyplývají, a s pracovními a mzdovými podmínkami.

Pracovní smlouva musí být uzavřena písemně. Jedno vyhotovení smlouvy získává zaměstnanec. Každá pracovní smlouva má obsahovat:

- jméno zaměstnance a název/jméno a sídlo/adresu zaměstnavatele
- druh práce, který bude zaměstnanec vykonávat (např. účetní, tiskař)
- místo výkonu práce (obec, pracoviště)
- den nástupu do práce
- délka dovolené na zotavenou, na niž má zaměstnanec nárok
- údaje o zkušební a výpovědní době
- mzda a způsob odměňování, termín a způsob výplaty mzdy
- délka týdenní pracovní doby a rozvržení pracovní doby
- podpis zaměstnavatele i zaměstnance

Poznámky:

Adoptovat dítě mohou manželé nebo manžel rodiče dítěte.

Zaměstnavatel nesmí ve vedlejším pracovním poměru zaměstnávat mladistvé zaměstnance.

Nezaměstnaný občan je registrován úřadem práce, který mu pomáhá najít odpovídající zaměstnání a vyplácí podporu v nezaměstnanosti.

úřad práce, nezaměstnanost (viz str. 106–107)

Při dohodě o pracovní činnosti nebo o provedení práce nesmí rozsah dohodnuté práce přesáhnout 100 hodin.

Do pracovněprávních vztahů smí vstupovat osoba po dosažení 15 let věku.

Pracovní poměr zaměstnance může vzniknout i jeho zvolením nebo jmenováním.

Součástí smlouvy mohou být i další podmínky – např. že zaměstnanec nebude rok po skončení pracovního poměru vykonávat stejnou činnost, jaká byla předmětem činnosti zaměstnavatele.

Absolvent může být zaměstnán na dobu určitou jen tehdy, požádá-li o to písemně zaměstnavatele.